

CZU: 17:502/504

**ETICA ECOLOGICĂ – MODALITATE EFICIENTĂ DE REZOLVARE  
A PROBLEMELOR MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR ȘI DE FORMARE  
A UNEI ATITUDINI ÎNTELEGĂTOARE FAȚĂ DE NATURĂ**

**Valeriu CAPCELEA,**  
*doctor habilitat în filosofie,  
conferențiar universitar,  
secretar științific al Filialei Bălți a  
Academiei de Științe a Moldovei  
email: [vcapcelea@mail.ru](mailto:vcapcelea@mail.ru)*

*Abstract: In this article are addressed issues related to the influence of environmental ethics on solving environmental problems and on forming a sympathetic attitude towards nature. It is noted that creating a new attitude towards nature implies widening the disciplinary area of morals by including nature as a subject equal to man. Also, the author points out that ecological ethics is not the ethics of a separate personality or the society ethics founded on moral culture imperatives, but it is a universal ethics of human activity, it creates prerequisites for actions aimed at preserving and developing natural and human existence, that can guarantee the future existence of humanity.*

*Keywords: ethics, environmental ethics, moral, nature, sympathetic attitude.*

1. Introducere

Etica și morala au fost și sunt fenomene permanente ale vieții spiritual-umane, care în mileniul trei, trebuie să formeze profiluri etico-morale la noile condiții sociale, deoarece la acest început de mileniu normele, principiile și valorile morale sunt zdruncinate și denaturate iremediabil.

Concepția globală asupra planetei a condus la numeroase constatări neliniștitoare și la atitudini imediate, inclusiv și în domeniul eticii. Astfel, problematica contemporană a mediului înconjurător, tehnicii și medicinei necesită intervenția eticii în soluționarea lor, deoarece unele descoperiri științifice, crearea unor tehnologii, mașini și mecanisme reprezintă un pericol iminent pentru supraviețuirea și existența vieții pe Pământ.

În opinia noastră, criza ecologică profundă cu care se confruntă omenirea la acest început de mileniu, nu poate fi analizată și explicată fără a lua în considerație interacțiunile dialectice cu alte

probleme globale ale umanității. Problemele ecologice ce au apărut în trecut, fiind, în același timp, probleme de ordin moral, pentru că de faptul cum ele vor fi concepute și respectate depinde viitorul nostru. Pentru aceasta, este necesar de a dezvolta sentimentului solidarității cu viața umanității nu numai din viitorul apropiat, ci și din cel îndepărtat. În acest sens, de la savanții care se ocupă de investigațiile științifice din diverse domenii se cere o cunoaștere adecvată a eticii ecologice și, în același timp, respectarea strictă a normelor ei în activitatea lor de cercetare. Astfel, etica ecologică poate contribui la reechilibrarea relațiilor dintre om și natură prin reconsiderarea atitudinii sale față de ea, prin revizuirea statutului și comportamentului său în raport cu natura.

## 2. Locul și rolul eticii ecologice în soluționarea problemelor mediului ambiant

Predecesorii nemijlociți ai eticii ecologice au fost *etica vitalității* (a evlaviei în fața vieții) a lui A. Schweitzer și *etica Pământului* a lui A. Leopold. Albert Schweitzer concepea morala ca venerație și pietate în fața vieții în general, sub toate formele ei multiple, în sensul că a rupe o floare din câmp este la fel de rău ca și cum ai omorî un om. Marele cugetător considera că, potrivit valorii sale morale, omul nu se distinge cu nimic de ființele vii. Etica lui Schweitzer nu este umanistă în înțelesul tradițional al cuvântului, ea poate fi numită, mai degrabă, vitalistă și are un caracter universal. În opinia lui A. Schweitzer, numai etica pietății în fața vieții este perfectă în toate privințele, deoarece morala ce răspândește principiul iubirii numai față de aproapele, poate fi foarte viabilă și profundă, dar rămâne a fi una imperfectă. După el, esența eticii constă în aceea, că omul simte necesitatea de a-și exprima o pietate egală în fața vieții atât către voința proprie, cât și față de altele. În aceasta, conform concepției lui A. Schweitzer, constă principiul de bază al moralității. Binele, după el, este ceea ce slujește conservării și dezvoltării vieții, iar răul este ceea ce distruge sau împiedică viața [4, p.218].

Schweitzer considera că gândirea umană, trebuie să se revolte împotriva atitudinii pline de cruzime față de alte ființe vii și este necesar să ceară de la etică indulgență față de ele. În opinia lui, etica nu a luat în mod serios această cerință încă de la apariția sa și a fost necesar de secole și milenii ca acest principiu să fie recunoscut. Astăzi, etica pietății în fața vieții cere o compasiune față de toate ființele vii și a obținut o recunoaștere în calitate de interpretare naturală a lumii în rațiunea omului care cugetă.

Pădurarul, ecologul, savantul, poetul și filosoful american Aldo Leopold a creat „etica Pământului”, care este expusă în vestita lucrare *Un Almanah al Județului de nisip* [a se vedea: 3]. El a fost fondatorul eticii ecologice americane, care, ulterior, a devenit o etică recunoscută pe plan mondial. Acest ecolog a plasat la baza *eticii Pământului* trei principii fundamentale:

1) Pământul reprezintă un sistem cu părți componente ce interacționează între ele, ce trebuie evaluate ca o „comunitate”, și nu în calitate de „marfă”. În acest sens, savanții de astăzi numesc Pământul - ecosistem.

2) *Homo sapiens* este un participant, nu un proprietar al comunității Pământului.

3) Întregul se află într-o interacțiune dialectică cu partea, ceea ce înseamnă că noi vom înțelege locul pe care îl ocupăm în natură dacă vom concepe, în primul rând, locul tuturor ființelor, care alcătuiesc totalitatea vietăților de pe Pământ.

În opinia lui Aldo Leopold, dezvoltarea eticii poate fi formulată nu numai prin categoriile filosofice, dar și prin cele noțiunile ecologice. Etica, în sens ecologic, reprezintă limitarea libertății acțiunilor oamenilor în lupta lor pentru existență, iar etica în accepțiune filosofică, are ca obiectiv stabilirea deosebirilor dintre comportamentul social și cel antisocial al omului [3, p.176]. *Etica Pământului*, în opinia lui A. Leopold, îl obligă pe om să protejeze natura, gânditorul american considerând că protecția naturii reprezintă starea de armonie dintre om și Pământ [3, p.205]. După el, un prim pas în protecția naturii, îl constituie extinderea și dezvoltarea învățământului ecologic. Însă, obligațiile capătă putere numai în corelație cu conștiința și, din această cauză, în fața noastră stă sarcina de a face ca obiect al conștiinței să devină nu numai omul, ci și Pământul. Totodată, A. Leopold consideră că conștiința reprezintă un factor intrinsec, ea nu poate să se sprijine numai pe considerente de ordin economic. Ceva poate fi dintr-un anumit punct de vedere nevaloros, dar în virtutea interacțiunilor complicate din cadrul biotei poate duce la pieirea ei. În afară de aceasta, A. Leopold se întreabă, până când îi vor ajunge bani statului pentru măsurile de protecție a naturii și care stimulenți economici pot fi utilizați în această privință? El consideră, pe bună dreptate, că în aceste condiții, este nevoie, în primul rând, de morală, nu de economie. În același timp, A. Leopold crede că etica ce controlează și completează atitudinea înțelegătoare față de Pământ și față de tot ce există pe

suprafața lui, presupune existența în conștiința omului a chipului Pământului în calitate de mecanism biologic.

*Etica Pământului*, în viziunea lui A. Leopold, reflectă existența conștiinței ecologice și, prin urmare, persuasiunea în responsabilitatea individuală a omului pentru sănătatea Pământului, pe motiv că sănătatea lui constă în capacitatea Pământului de a se regenera în mod autonom. Din această cauză, protecția naturii se întruchipează în tentativele noastre de a înțelege și a păstra capacitatea de regenerare a pământului.

În a doua jumătate a sec. al XX-lea etica ecologică s-a format ca disciplină științifică având un impact pozitiv asupra conștiinței sociale, care a influențat la apariția unei conștiințe ecologice distincte. Pentru prima dată, „mișcarea verzilor” a fost capabilă să-și aprecieze protestul împotriva distrugerii și deteriorării mediului natural prin constituirea partidelor ecologiste, care aveau reprezentanți în parlamentele naționale și, astfel, au putut să acționeze din punct de vedere politic asupra soluționării problemelor mediului ambiant. Una din definițiile eticii ecologice, ne denotă că ea „reprezintă un areal al studiilor interdisciplinare, al cărui obiect îl constituie aspectele morale și spirituale ale atitudinii omului și societății față de natură, având drept scop revizuirea bazelor axiologice ale civilizației umane în direcția dezvoltării integrale a omului și a caracterului organic al activității lui vitale pe Pământ” [1, p.186-187]. Ea pune în discuție antropocentrismul tradițional și abordează problemele cu privire la presupusa superioritate morală a ființelor umane față de celelalte specii de animale și plante de pe Pământ. Concomitent, ea investighează posibilitatea elaborării argumentelor raționale pentru a atribui o valoare intrinsecă mediului natural și conținutului său non-uman. Însă, reorientarea valorică a conștiinței omului în spiritul respectului și dragostei față de Pământ și față de toți „copiii” planetei, intră într-o contradicție destul de acută cu obiectivele societății consumiste a sec al XXI-lea. În acest context, rămâne fără răspuns întrebarea dacă această reorientare este necesară odată cu apariția noilor sentimente morale sau cu acutizarea sensibilității față de mediul înconjurător care a existat la oameni dintotdeauna.

Etica ecologică formează o nouă atitudine față de natură care presupune lărgirea ariei disciplinare a moralei prin includerea în ea a naturii în calitate de subiect care este egal cu omul. În acest context, etica ecologică organizează și asigură procesul reglementării morale a relațiilor omului

cu natura. Această atitudine, în opinia marelui filosof german al sec. al XX-lea H. Jonas, „constă în conservarea naturii ca o obligație a omului față de Creatorul său care a pus lumea în mâinile oamenilor pentru gestionare, care într-o zi vor trebui să dea socoteală pentru felul în care au îndeplinit aceasta sarcină. Aceasta este o parte din opinia sa personală și teologia speculativă, în timp ce justificarea lui etică generală poate fi derivată din conservarea vieții ca un subiect metafizic” [apud 2, p.54].

Totodată, trebuie să remarcăm faptul, că etica ecologică nu reprezintă etica unei personalități aparte sau etica societății fundată pe imperatiivele culturii morale. Ea este o etică universală a activității umane. Focalizând atenția asupra problemelor mediului, etica ecologică creează premise pentru acțiuni orientate spre conservarea și dezvoltarea existenței naturale și umane. Tratarea etică autentică constă în necesitatea de a renunța la egocentrism și a recunoaște faptul că la baza universului există forțe naturale care sunt egale și binevoitoare omului. Afirmația că etica ecologică are o mare influență în ultimele decenii asupra dezvoltării umanității este confirmată prin aceea că problemele ei și-au găsit oglindire prin constituirea unor organizații specializate care se ocupă de implementarea concepțiilor ei și în diverse documente politice internaționale (*Uniunea internațională a protecției naturii*, *Programul Organizației Națiunilor Unite a protecției mediului ambient* și *Fundația naturii sălbatice*) care au pregătit *Strategia mondială a protecției naturii*, *Agenda sec. XXI*, *Raportul Viitorul nostru comun*, *Grija de Pământ*, *Strategia echilibrării vieții*; *Ecoforumul pentru pace*, *Declarația de la Seul* consacrată eticii ecologice. În anul 1985, pentru prima dată, a fost aprobat principiul conservării oricărei forme de viață adoptată de *Adunarea Generală a ONU*.

### **3. Atitudinea înțelegătoare a omului față de natură**

Astăzi a devenit clar că omul ce trăiește în comunitatea umană trebuie să conștientizeze necesitatea coexistenței nu numai cu semenii săi, ci și cu toate ființele și făpturile de pe suprafața Pământului. Iată de ce este necesară o atitudine înțelegătoare față de natură ce este imposibilă fără dragostea față de ea și fără o libertate umană care să se fundeze pe responsabilitatea morală și ecologică, pe umanismul ecologic. În procesul soluționării problemelor ecologice tot mai actuale și eficiente devin nu atât acțiunile de ordin tehnologic, dar, mai ales, cerințele de ordin spiritual, spre exemplu, capacitatea de a intra în dialog cu natura. Un astfel de dialog este imposibil dacă nu ne vom atârna față de natură „cu dragoste și respect”, care reprezintă unul din momentele principale ale

noii mentalități umanitare. În acest sens, iubirea reprezintă un răspuns intrinsec la frumusețea și armonia naturii în general, un ecou la ceea ce este profund în natură, la totul ce rămâne după limitele cunoașterii științifice. Însă, această iubire este posibilă, dacă sufletul omului nu este marcat de setea de afirmare, de cucerire a naturii, a obținerii de la ea a unui profit maximal. Totodată, trebuie să remarcăm că iubirea față de natură nu înseamnă, că omul se supune în totalitate naturii, dar este necesară o atitudine înțelegătoare față de ea.

Idealul eticii ecologice îl reprezintă „iubirea reciprocă”, nu numai iubirea omului față de forțele stihionice ale naturii (care, de multe ori sunt dușmănoase față de el), dar și dragostea naturii care a fost transformată față de om, chiar și în cazul când acțiunile lui sunt dușmănoase față de ea. În principiu, acest lucru este posibil, dacă aceste acțiuni sunt înfăptuite prin intermediul oamenilor cu o moralitate înaltă, prin acțiuni iscusite și pline de iubire. Prin urmare „sentimentul de iubire a naturii” față de noi reprezintă reflectarea iubirii noastre față de natură, față de ceea ce a creat omul (a doua natură) și unul față de altul. În afară de aceasta, este necesar de a lua în considerație, că în condițiile relațiilor de conflict dintre om și natură, noi trebuie să conștientizăm faptul că avem prea puține motive de a conta pe reciprocitate din partea naturii. Este evident, că la baza chemării de a „iubi natura” stau intențiile bune, dar este cert că nu putem să ne adresăm la toți oamenii, la toată omenirea cu sloganul „a iubi natura”. Pentru „iubirea față de natură” este necesară o „muncă asiduă a sufletului” uman ca acest subiect non-uman să se transforme într-un izvor a unei astfel de iubiri, care poate fi egală subiectului uman.

Dacă noi vrem să depășim criza ecologică, trebuie să ne învățăm să acționăm conform principiului nonviolentei în interacțiunea cu natura și să refuzăm la tendința de a o cuceri cu orice preț. Într-adevăr, viața este imposibilă fără violență, dar trebuie a ști cum să te impui pe sine însăși ca să nu utilizezi violența, să tinzi să o reduci la maximum, ceea ce este în puterea noastră. Celor care consideră, că de comportamentul nostru nimic nu depinde, se poate de reproșat, că noi trebuie să acționăm reieșind din supoziția că orice acțiune personală are un anumit sens și importanță.

#### **4.Concluzii**

Personificarea și umanizarea naturii se exprimă prin tendința de a o îmbunătăți, dar, în același timp, omul trebuie să se perfecționeze pe sine însuși ca o parte a acestei existențe. Iubirea și creația reprezintă niște atribute ale unei personalități integre și, din această cauză, o condiție preliminară a faptului ca atitudinea iubitoare și creatoare față de natură să se transforme în realitate o reprezintă condiția ca să se producă devenirea omului în calitate de ființă morală.

Trebuie să remarcăm faptul că omul contemporan posedă un spectru întreg de posibilități pentru ca bazându-se pe cunoașterea legilor ecologice să acționeze în mod conștient asupra procesului armonizării relațiilor sale cu natura stăvilind acțiunea unor legități și crearea condițiilor pentru manifestarea altora. Anume gradul de cunoaștere a legităților socio-naturale și gradul posibilității de a stăpâni și a „manipula” cu ele determină nivelul libertății obținute de om în interacțiunea sa cu natura și indică conținutul obiectiv al responsabilității sale morale și ecologice.

#### **Bibliografie:**

1. CAPCELEA, V.; CAPCELEA, A. Introducere în Etica ecologică. Chișinău: Ed. Arc, 2015.
2. WAGNER, A. Valorile de viitor ale societății vestice din perspectiva lui Hans Jonas și a elementelor culturii „rușinii” și a vinei”. Cluj-Napoca: Universitatea Babeș-Bolyai, 2012.
3. ЛЕОПОЛЬД, О. Календарь песчаного графства. 2-е изд., стереотип. Москва: Мир, 1983.
4. ШВЕЙЦЕР, А. Благоговееяние перед жизнью. Москва: «Прогресс», 1992.